

13 Οκτωβρίου 2013

Η αίσθηση του ελάχιστου αποτελεί ένα μεγάλο μάθημα

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Άγιον Όρος](#) / [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

??? ?? ?????????? ?? ?????????? ??????? ???????????????
?? ?? την εξαιρετική εργασία του για τα
αναχωρητικά ασκηταριά

**????????? ?? ?????? ?? ?????? ?????? σας αυτή ασχολείστε κυρίως με
ενδιαιτήματα αναχωρητών, ερημιτών, ασκητών;**

???, ??????? ?????? ?? ?????????????? μου στην παρούσα έρευνα, στο οποίο φτάνω
μετά από μια σύντομη ιστορική αναδρομή του φαινομένου της μετανάστευσης του
χριστιανικού αναχωρητισμού της Μέσης Ανατολής, ως παρεπόμενο της
πλημμυρίδας των νέων αλλόθρησκων λαών που περίπου από τον 6ο αιώνα άρχισαν
δυναμικά να διεκδικούν τη δική τους θέση στο προσκήνιο της ιστορίας. Στην ουσία
πρόκειται για μεταφύτευση δυτικότερα του πνεύματος του αναχωρητισμού όπως
εκφράστηκε από τους μεγάλους πατέρες της ερήμου: τον άγιο Αντώνιο τον Μέγα
από την Αίγυπτο, τον άγιο Συμεών τον Στυλίτη από τη Συρία κ.ά. Καθώς τα παλαιά
κέντρα των ερημητικών κοινοτήτων κατακλύζονταν από τους Πέρσες και τις
αραβικές φυλές, οι χριστιανοί ασκητές άρχισαν να μετακινούνται σε
ασφαλέστερες περιοχές, πιο κοντά στα μεγάλα βυζαντινά αστικά κέντρα, στη
Βιθυνία, στη Μακεδονία. Η χερσόνησος του Άθω υπήρξε μία από τις νέες πατρίδες
του αρχαίου χριστιανικού αναχωρητισμού.

?? ???? ??? ????????? ???? , ???? ?? πνεύμα εκφράζεται με τη χρήση φτωχών εφήμερων υλικών, συνηθέστατα ανακυκλωμένων, που εξυπηρετούν στοιχειώδεις ανθρώπινες ανάγκες και χαρακτηρίζονται ακριβώς από την έλλειψη ???, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι λείπει και η ????????? ?????????????????????????????, ??? είναι επίσης μια ανθρώπινη ανάγκη.

?? ?????? ??? ? ?????????? ??????κτονική αντιστοιχεί και στην ιδιαιτερότητα του αναχωρητικού βίου, ο οποίος έχει ένα διαφορετικό πρόγραμμα από αυτόν των κοινοβιακών μοναστηριών με την «ομαδική» ζωή;

???? ????? ??? ????? ????????????? ? ???δικασία εξέλιξης ενός ασκηταριού από εκείνη ενός μοναστηριού. Ένα αίτημα παραμένει το ίδιο στη ρίζα αυτής της εξέλιξης: η ικανοποίηση των βασικών ανθρώπινων αναγκών, που δεν εκπορεύεται από τον σχεδιασμό βάσει των εκάστοτε κυρίαρχων αισθητικών ρευμάτων. Αυτά τα τελευταία έπονται, ανεξαρτήτως του αποτελέσματος, που μπορεί από την κατοίκηση ενός σπηλαίου να καταλήξει σε ένα παράπηγμα όπως και σε μια Σιμωνόπετρα.

???? ????? ? ?????????? ?????????? των ασκητών και πολιτών της ευρύτερης αθωνικής ερήμου κατά την κατασκευή ή κατά την αναζήτηση αναχωρητικού τόπου κατοικίας;

? ?????????? ?? ?????????? ?????????? στον έλεγχο και στην ελαχιστοποίηση ??? ?????????? ?? ?? ?? ?????????? στέρση προϊόντων του πολιτισμού που θεωρούνται δεδομένα (αλλά βέβαια και η κάθε εποχή έχει τα δικά της μέτρα και σταθμά). Αυτό προϋποθέτει ότι τίθενται όρια που μπορεί να διαφέρουν από άτομο σε άτομο, και η όλη διαδικασία σεβασμού αυτών των ορίων, και η υπέρ ??? ????? ?? ??????????, ??? ????? ?????????? ?????????? ?? ?????????? πνεύματος και της ευγενούς άμιλλας.

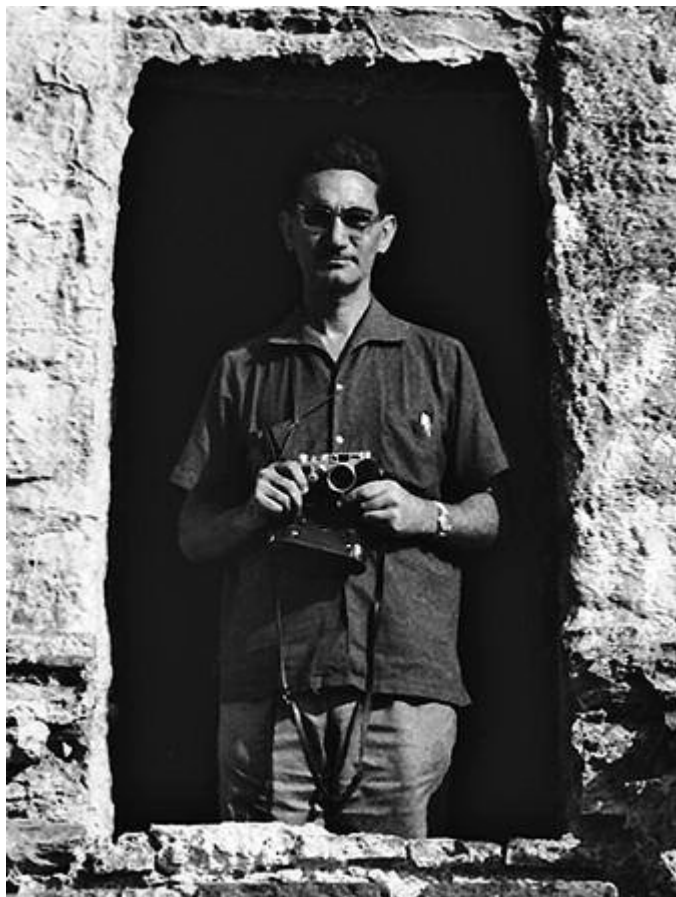

??' ????, ????????????????, ??? ?? ??? του Πινδάρου έχαιραν πάντα μεγάλης εκτίμησης μεταξύ των βυζαντινών μοναχών, ενώ λέξεις όπως αθλούμαι-άθληση, ασκούμει-άσκηση-ασκητής, είναι τόσο δημοφιλείς σε όσους περιβάλλονται το μοναχικό σχήμα. Ως προς την επιλογή ενός τόπου για εγκατάσταση, επίσης οι πιθανότητες κυμαίνονται, όπως ισχύει και στην περίπτωση της αγιορείτικης «ερήμου». Για παράδειγμα, γνωρίζουμε ότι οι ανθρώπινες εγκαταστάσεις, από την αυγή της προϊστορίας, προϋπέθεταν την ύπαρξη νερού: ένα ποτάμι, μια πηγή, το υγρό στοιχείο. Αλλά στα Καρούλια δεν υπάρχει νερό, γι' αυτό κάθε καλύβα, κάθε ξεροκάλυβο, κάθε κατοικημένη σπηλιά, διαθέτει ένα πρωτόγονο αλλά έξυπνο σύστημα συλλογής του βρόχινου νερού (που έτσι κιαλλιώς σπανίζει). Κιόμως, οι πρώτοι ασκητές που εγκαταστάθηκαν στα Καρούλια ασφαλώς γνώριζαν ότι μερικές εκατον????? ????? ?????????? ?????????? ??γές με πόσιμο νερό.

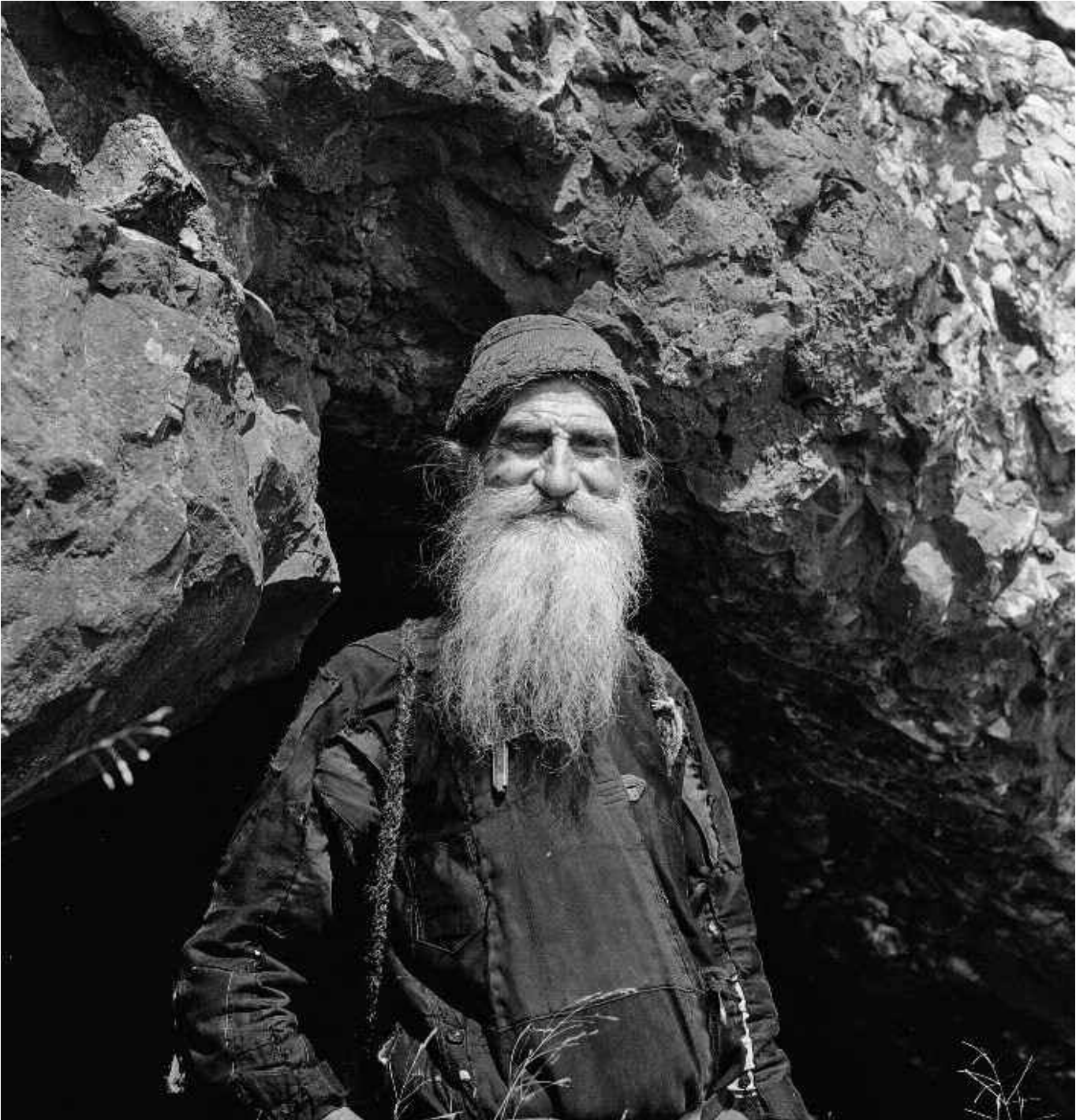
????????? ?? ?????????????? ?? ?????????????? ??? ?? ??? ???? ???? ???? ???? **ρισσότερο ως λαϊκή με την έννοια της παραδοσιακής. Θα λέγατε πως υπάρχουν ανάμικτα τέτοια στοιχεία;**

?? «????» ?????????????? ?? ??????????σία και εξέλιξη αισθητικών θεωριών και την αποδοχή ή την απόρριψη συγκεκριμένων προτύπων που δεν έχουν να κάνουν με την ικανοποίηση πρωταρχικών ανθρώπινων αναγκών. Όσο για τη «λαϊκή αρχιτεκτονική», όρος που στην καθημερινή χρήση του έχει καταλήξει να ορίζεται ή να ταυτίζεται με αυτό που λέμε «ανώνυμη αρχιτεκτονική», κατά τη γνώμη μου είναι ελάχιστος σημασίας, καθώς επιδιώκει απλώς να περιγράψ?? ???? ??? ?????????? ??? ?? ?????μα της παραγωγής επώνυμων προϊόντων της μετα-αναγεννησιακής εποχής. ????? ? ?????????? ????? ?????? ?????? ?????????????????? ???' ??????? ??? ?????????????? ?????????????????? ??????????????, ??? ??? ??? ?????????? ??????? ??? ??????????. ????? ?????????????? «?????» ????? ??? ?????????????? ????? ?????????? ?????????????; ??? ?? ??? ?? ??? ?????????? ?????????????? ????? ??? ??????? ??? ?????? ?????????????? ?????????? ?????????????? ?????????? ??? αισθητικής κόπωσης.

??????? ?????????? ?????? ?????????????? απόδοσης της πιο επίσημης αγιορειτικής αρχιτεκτονικής στα ενδιαφέροντα αυτά; Υπάρχει κάποια ιδιαίτερη αγωνία να αποδοθεί αισθητική ιεροπρέπεια στην ??? ???????????; ? ? ??? ?????????? ?????? πιο ασκητική, δηλαδή πιο εσωτερικευμένα, και καθόλου κηρυγματική;

???' ?????, ?????? ?? ?????? ??? ? ??νοια «επίσημη αγιορειτική αρχιτεκτονική» είναι κενή περιεχομένου, καθώς το Άγιον Όρος είναι μια υπερχιλιόχρονη πολυεθνική κοινωνία που έχει δεχτεί πλείστες αρχιτεκτονικές, καλλιτεχνικές και αισθητικές επιρροές.

??? ?????? ?????????? ?????????? ?????????????? ??? ?????? ?????????????? ???
????????? ?????????????? ??????????, ?????? ?????????????????, ??? ?????????????? ??? ???
????????? ??????????????. ???? ?????????????? ??? «????????» ?????????? ??? ??? ???
????????? ?????????????? «????????????????» ?????????? – ?????????? ?????? ?????????????????, ?????
??? ?????? ??????, ??? ?????????? ??????????????????. ?????????? ??????, ?????? ?????????????, ???
????????????????? ?????????? ???, ?????? ?? ?????? ???, ?????????????????? ?????????????????? ??? ?? ???
????????? «????????????????», ?????? ?? ?????????????????? ?????????????????? ??? ?? ?????????? ??? ??????
????????? ?????????????????? ??? ?????????????????? ?????? ??? ?????? ??? ?????????????????? ??????????. ??' ?????
??? ??????, ?????? ??? ??? ??????????????????, ??? ? ?????????????????? ?? είχε ευρύ πεδίο
έρευνας εδώ.

????? ?????????????????? ?????????? ?? ?????????? **κάτι από την αρχιτεκτονική αυτή;**
????????? ??? ? ?????????? ??? ?????????????? που έχει κανείς μελετώντας τα αγιορεί
????? ?????????????? ?????????????? ??? ?????????? μάθημα για έναν σύγχρονο αρχιτέκτονα, καθώς

σήμερα έχει επικρατήσει και πάλι ένας πληθωρισμός, και τελικά ένας ανορθολογισμός, στις χρηστικές και αισθητικές επιλογές του κτιστού περιβάλλοντος γύρω μας. Αυτό οφείλεται φυσικά στον χαρακτήρα και στις επιλογές της εποχής μας, και ο μεταμοντερνισμός είναι ένα ρεύμα ενδεικτικό αυτών των επιλογών. Κάνω απλώς μια «κλινική διάγνωση» ενός φαινομένου που, πιστεύω, έχει κιόλας ξεπεραστεί, επειδή οδηγεί σε αδιέξοδο. Η πορεία της ανθρώπινης δημιουργίας βρίθκει παρόμοιων εναλλαγών, και το ξεπέρασμα κάθε «ισμού» το ακολουθεί σε απόσταση ασφαλείας ένας ψύχραιμος απολογισμός που ξεχωρίζει την ήρα από το στάρι, δηλαδή κρατάει τα ωφέλιμα στοιχεία και αποβάλλει τα αρνητικά. Αυτή είναι νομοτέλεια της φύσης, ή πρόνοια του Θεού, όπως θέλετε πείτε το. Ως προς αυτή τη σοφή χρήση του χώρου και των πρωτο

??? ?????????????? ?????? ?????? ??? εργασία σας αυτή και ποιες ήταν οι αντιδράσεις;

Μια πρώτη μορφή αυτής της εργασίας παρουσιάστηκε, κατόπιν παραγγελίας, στην ετήσια απολογιστική συνάντηση των Φίλων του Αγίου Όρους της Βρετανίας, που έλαβε χώρα τον περασμένο Ιούνιο στο πανεπιστημιακό κολέγιο της Αγίας Άννης στην Οξφόρδη (St Anne's College). Το κοινό ήταν πολυπληθές, προερχόμενο και από άλλες περιοχές της

Αγγλίας, σε μεγάλο βαθμό μυημένο στα αγιορείτικα, καθώς πρόκειται για μια οργάνωση με μεγάλο και αξιόλογο εκδοτικό έργο γύρω από το Άγιον Όρος, θεολογικό, ιστορικό, καλλιτεχνικό, περιηγητικό. Το θέμα ωστόσο ήταν πρωτόγνωρο γι' αυτούς, έγιναν πολλές ερωτήσεις ειδικές και γενικές, ενώ έχω την αίσθηση ότι ιδιαίτερο ενδιαφέρον έδειξαν οι θεολόγοι και οι ανθρωπολόγοι.

Μια δεύτερη προσέγγιση έγινε στο πλαίσιο των μορφωτικών εκδηλώσεων του πρόσφατου Σεπτεμβρίου στον κήπο της Αγιορειτικής Εστίας, στη Θεσσαλονίκη, επίσης με πολυπληθές κοινό, που έχω την αίσθηση ότι δεν προερχόταν μόνο από εκείνο της Αγιορειτικής Εστίας.

????: ??????????: «?υθόρμητη Αρχιτεκτονική στο Άγιον Όρος», Εφημερίδα «Μακεδονία», Κυριακή 13 Οκτωβρίου 2013, σελ. 41-48,

Συνέντευξη Φ. Χατζηαντωνίου

Οι φωτογραφίες του Παύλου Μυλωνά προέρχονται από τα Αρχεία Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής του Μουσείου Μπενάκη

Κείμενα: Φαίδων Χατζηαντωνίου, Μοναχός Παΐσιος Αγιορείτης, Μαρτυρίες Αγιορειτών, Παύλος Μυλωνάς